ФИЛОСОФИЯ НА РЕЛИГИЯТА

ETICKÝ A KREŠŤANSKÝ POHĽAD NA ĽUDSKÚ PRIRODZENOSŤ V BIOETIKE TRANSHUMANIZMU

M. Gánovský

Mgr., PhD student,

Department of Ethics and Moral Philosophy, Faculty of Philosophy and Arts,
University of Trnava (Slovak republic)

michalganovsky@gmail.com

ORCID 0000-0001-9793-865X

DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2020-1\(15\)-2\(16\)-78-85](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2020-1(15)-2(16)-78-85)

Анотация

Михал Гановски. Етичните и християнските въззрения за човешката природа в биоетиката на трансхуманизма. Статията се фокусира върху човешката природа от гледна точка на етичните и християнските последици, произтичащи от биоетичните изследвания в областта на трансхуманизма. Целта на работата е да се проучи въздействието на това изследване върху човешката природа в контекста на християнската вяра, която може да бъде застрашена от трансхуманизма. Знанията, които ни носят подобни изследвания, очевидно са обогатяващи и полезни. Обаче, стойността на знанието не трябва да бъде оправдание за обезценяването на религиозните и етичните ценности. В крайна сметка познанието е само една от многото посоки на човешкото развитие.

Ключови думи: човешка природа, човешко достойнство, трансхуманизъм, биоетика, християнство

Резюме

Михал Гановський. Етичний та християнський погляд на природу людини в біоетіці трансгуманізму. Стаття присвячена людській природі з точки зору етичних та християнських наслідків, отриманих в результаті біоетичних досліджень у галузі трансгуманізму. Метою є вивчення впливу цього дослідження на природу людини в контексті християнської віри, якій може загрожувати трансгуманізм. Знання, які нам приносять такі дослідження, явно збагачують і корисні. Однак цінність знань не повинна бути виправданням для девальвації релігійних та етичних цінностей. Адже пізнання - це лише один з багатьох шляхів розвитку людини.

Ключові слова: природа людини, людська гідність, трансгуманізм, біоетика, християнство

Abstrakt

Michal Gánovský. Etický a kresťanský pohľad na ľudskú prirodzenosť v bioetike transhumanizmu. Článok sa zameriava na ľudskú prirodzenosť z pohľadu etických a kresťanských konzekvencií vyplývajúcich z bioetického výskumu v oblasti transhumanizmu. Cieľom je preskúmať dopad týchto výskumov na ľudskú prirodzenosť v rámci kresťanskej viery, ktorá môže byť transhumanizmom ohrozená. Poznanie, ktoré nám takéto výskumy prinášajú, je jednoznačne obohacujúce a prínosné. Avšak hodnota poznania by nemala byť ospravedlnením devalvácie hodnôt náboženských a etických. Koniec koncov poznávanie je len jeden z mnohých spôsobov

rozvoja človeka.

Kľúčové slová: ľudská prirodzenosť, ľudská dôstojnosť, transhumanizmus, bioetika, kresťanstvo

Abstract

Michal Gánovský. Ethical and Christian view on Human Nature in Bioethics of Transhumanism. The article is focused on human nature from view of ethical and Christian consequences resulting from bioethical research in the field of transhumanism. The aim is to examine impact of these researches on human nature within Christian dogmatics which may be threatened by transhumanism. Knowledge, which such researches bring to us, is unambiguously enriching and contributive. However, the value of knowledge should not be a justification of devaluation of religious and ethical values. After all, the getting to know is only one of many ways of man development.

Key words: human nature, human dignity, transhumanism, bioethics, Christianity

Úvod

Článok sa zameriava na význam ľudskej prirodzenosti z hľadiska ľudskej dôstojnosti. Ohľadom ľudskej prirodzenosti sme dnes svedkami akéhosi odtrhnutia tohto pojmu od jednotlivých zložiek spoločnosti a tiež aj vo vedeckej sfére. Nejednotnosť v prístupe vedeckého sveta k fenoménu ľudskej prirodzenosti nesie svoje konzekvencie, ktoré sa premietajú aj do súčasných svetových tém, ako je prienik islamskej kultúry do európskych krajín, LGBT hnutia, alebo nami zvolený transhumanizmus. V prípade kontaktu odlišných kultúr by mohol práve pohľad cez spoločný základ – človeka – poskytnúť potrebný vývin v uvažovaní o týchto javoch. Rovnako môže byť výskum ľudskej prirodzenosti nápomocný aj v otázkach rodovosti, pohlaví, či ľudskej sexuality, ktoré úzko súvisia s oblasťou bioetiky a medicíny. Súčasný rozvoj v bioetike a medicíne (nielen v oblasti transhumanizmu) otvára možnosti, ktoré majú potenciál provokovať k novému predefinovaniu človeka. V súčasnosti je teda ten čas, kedy sa človek vďaka otvorenosti plurality konfrontuje s vlastnou identitou, podstatou a smerovaním, čo sú body, ktoré je možné definovať pomocou ľudskej prirodzenosti. V oblasti bioetiky transhumanizmu vystupuje do popredia práve reflexia ľudskej prirodzenosti, s ktorou je tu manipulované. Cieľom článku je na príklade prístupu transhumanistických ideí k ľudskej prirodzenosti poukázať na význam etických a kresťanských pohľadov na ciele týchto ideí. V príspevku prostredníctvom filozofickej úvahy podriadieme kritike súčasné tendencie v bioetike transhumanizmu. Ich vzájomnou komparáciou poukáže na rozdielny prístup a akceptovanie ľudskej prirodzenosti, v závislosti od centrálnej idey, alebo cieľa, ktorému je výskum podriadený. Neposlednou časťou metodológie bude aj zameranie sa na etické a kresťanské aspekty, ktoré sú v tomto procese poznávania pravdy o človeku prítomné a mali by byť akcentované. Práve kresťanský a etický diskurz v týchto oblastiach môže byť prínosom z hľadiska dosiahnutia ľudskej dôstojnosti, ktorá prislúcha ku každej ľudskej bytosti.

Ľudská prirodzenosť a ľudská dôstojnosť

Vplyvom plurality dochádza aj k určitej relativizácii ľudskej prirodzenosti. Na ľudskú prirodzenosť je dnes nahliadané z rôznych uhlov, čoho dôsledkom je rozkolísanie nielen pojmu, ale aj predstave o obsahu tohto pojmu. V súčasnosti sa debaty o ľudskej prirodzenosti pomaly presúvajú do bodu, kedy nie je skúmaná samotná ľudská prirodzenosť a jej atribúty, ale po jej spochybnení sa debatuje o existencii, či ne-existencii, nielen vedeckého pojmu, ale aj samotného fenoménu ľudskej prirodzenosti. Autori popierajúci ľudskú prirodzenosť spochybňujú existenciu niečoho, čo by bolo všetkým ľuďom spoločné. Opierajúc sa o individualizmus (v súčasnosti aj expresívny individualizmus), sú univerzálne hodnoty a konštanty človeka ignorované, či priam popreté. Prienik

relativizmu môžeme pozorovať aj v oblasti etiky a prístupu k náboženstvám. Ako uvádza na margo súčasnej viery Eva Orbanová (2018, s. 187): "Je čoraz viac zrejmé, že transmoderna sa stáva skôr synonymom častokrát disperznej a atomizujúcej spirituality, než konštituovanej a sociabilizačnej náboženskej praxe". Autorka zároveň vníma tento súčasný trend individualizovať a neochotne pristupovať k univerzálnym hodnotám aj v sfére etiky: "Rovnako atomizujúce sú aj etické systémy, ktoré sa čím ďalej tým viac stávajú individuálne a individualisticky konštruované" (Orbanová, 2018, s. 187)

Námietky voči ľudskej prirodzenosti sú často tiež ukotvené v bezobsažnosti pojmu ľudská prirodzenosť, ktorý je pre súčasnú vedu nepotrebný, mätúci, či ťažko uchopiteľný. Spoločnosť prestáva dbať na eschatologické rozmery človeka, čím dochádza k imanentizácii duchovných hodnôt, čo vyúsťuje do vedeckého pragmatizmu, ktorý výskum ľudskej prirodzenosti redukuje na pozemskú a často aj len hmotnú rovinu. Z priezoru sa vytráca vertikálny rozmer. Tento problém tiež súvisí s univerzálnou povahou ľudskej prirodzenosti, čo jej výskum a následnú verifikáciu poznatkov značne sťažuje. Pri skúmaní podstaty človeka a jeho charakteristík je však možné skrze ľudskú prirodzenosť uchopiť aj jeho vertikálny rozmer a bližšie definovať ľudskú morálku, ľudskú dôstojnosť a im podobné fenomény. Preto považujeme za dôležité ponechať priestor pre ľudskú prirodzenosť v našom uvažovaní.

Nielenže bola totiž prítomná v rámci našich dejín filozofie, ale zároveň bývala spojená so správaním a prežívaním človeka. Veľmi často bola označovaná za tú časť nás, ktorá inklinuje k dobru. Príkladom môžu byť slová Aniciusa Manliusa Torquatusa Severinusa Boëthiusa (2012, s. 131), ktorý o prepojení dobra a ľudskej prirodzenosti napísal: "Tým sa stáva, že zlí prestanú byť tým, čím boli – hoci vzhľad ľudského tela, ktorý im ostal, stále ešte ukazuje, že kedysi boli ľuďmi. Avšak obrátením sa k zlu stratili aj ľudskú prirodzenosť". Tento výrok zároveň poukazuje na to, že ľudská prirodzenosť nie je len určitým derivátom telesnosti, ale konotuje aj s morálnou stránkou človeka.

Samozrejme, existujú aj názory, ktoré spájajú ľudskú prirodzenosť striktné s imanentným svetom a s malým prienikom do morálnej oblasti. Základom ľudskej prirodzenosti je biologický, kultúrny, či spoločenský aspekt, ktorý nemusí byť závislý od dobra. Takýmto autorom je Matt Ridley (2007, s.14), ktorý vo svojom diele Červená kráľovna stavia ľudskú prirodzenosť výlučne na sexualite: "Jej hlavnou tézou je, že ľudskú prirodzenosť nepochopíme, kým nepochopíme jej evolúciu; a jej evolúciu nepochopíme, ak neporozumieme vývoju ľudskej sexuality". Problém pri takomto poňatí ľudskej prirodzenosti vidíme práve v tom, že neakcentuje požiadavku zachovania ľudskej dôstojnosti a minimalizuje človeka na biologický druh, ktorý je len jedným z mnohých a môže podliehať vývoju, či zmenám. Navyše jeho odlišnosti od iných druhov sú čisto predmetom prírodných vied. To robí z človeka prostého príslušníka druhu, čo znižuje význam jeho života a rovnako aj jeho hodnotu. V takomto ponímaní potom nielen v oblasti transhumanizmu, ale celkovo môžeme poňať všetky možnosti, ktoré sa nám núkajú, ako správne len na základe toho, že sú možné pre náš druh. Morálne princípy strácajú na užitočnosti a limity konania, či etické mantinely sa stávajú bezpredmetnými, nakoľko ich význam je už len obmedzovať človeka bez zjavného dôvodu. Etika a náboženstvá, upozorňujú práve na riziká takýchto situácií, v ktorých sa človek v podstate stáva z objektu len predmetom skúmania, či prostriedkom.

Avšak najmä po udalostiach minulého storočia, holokauste a genocídach, je evidentný význam práve určitých limitov a noriem v oblasti prístupu k človeku, ktoré musia byť všeobecne uznávané. Lebo ako uvádza Dagmar Smreková (2013, s. 56): "V prvom rade musíme pochopiť, že nie všetko, čo je v našej moci vykonať a čo je mysliteľné a technicky možné, je aj prípustné". To nás privádza k tomu, že človek potrebuje mať svoje hranice, ktoré ho nielen chránia, ale zároveň aj definujú, ukotvené v niečom, čo je pre všetkých ľudí spoločné a tiež ich to smeruje k dôstojnosti. Ľudská prirodzenosť – natura humana – je teda úzko spojená s ľudskou dôstojnosťou – dignitatis humanae. To, čo je človeka dôstojné, má limity v prvom rade v tom, čo mu je vlastné. Zároveň to,

čo je človeku vlastné, teda jeho podstata, alebo ľudská prirodzenosť, nás zaväzuje dostať vlastnej dôstojnosti, na čo poukazuje aj Vasil Gluchman (2008, s. 70): "Z tejto ľudskej dôstojnosti viažucej sa na každú ľudskú bytosť vyplývajú korelatívne mravné povinnosti pre všetky mravné subjekty týkajúce sa potreby ochrany, rešpektu a úcty voči všetkým ľudským bytostiam pre ich morálnu rovnocennosť založenú na ich ľudskej dôstojnosti". Ľudská prirodzenosť v sebe zahŕňa morálny aspekt, ktorý nás zaväzuje voči všetkým ľudským bytostiam, vrátane nás samých.

Takéto prepojenie medzi ľudskou dôstojnosťou a ľudskou prirodzenosťou koreluje s kresťanským pohľadom na ľudskú prirodzenosť, ako jednotou tela a duše. Ako stojí v dokumente Druhého vatikánskeho koncilu - *Gaudium et spes* (1965, čl. 14): "Človek, jeden z tela a z duše, svojou telesnou stránkou zahŕňa v sebe prvky hmotného sveta, takže prostredníctvom neho dosahujú svoj vrchol a pozdvihujú hlas na slobodnú oslavu Stvoriteľa". To dáva ľudskej prirodzenosti aj vertikálny rozmer duše k horizontálnemu rozmeru – telu. A tiež, ako stojí ďalej v dokumente: "Preto si sama dôstojnosť človeka vyžaduje, aby oslavoval Boha vo svojom tele a nedovolil mu oddať sa zlým sklonom vlastného srdca. Človek sa teda nemýli, keď uznáva svoju nadradenosť nad fyzickým svetom a nepokladá sa iba za súčasť prírody alebo za anonymnú zložku ľudského spoločenstva" (II. Vatikánsky koncil, 1965, čl. 14). Ľudská prirodzenosť je teda tým, čo dáva človeku hodnotu a tiež mu ukladá povinnosť správať sa voči danej hodnote dôstojne. Skrze jednotu tela a duše sme stvorení na obraz Boží, čo je pre nás zaväzujúce. To je príkladom toho, že aj náboženstvá nám môžu poskytnúť tak potrebné limity a pravidlá pre súčasné otázky a trendy v transhumanizme.

Transhumanizmus a ľudská prirodzenosť

Ľudská prirodzenosť je síce v posledných rokoch spochybňovaná, ale nemožno poprieť fakt, že počas celého vývoja ľudstva bola imanentne prítomná. Predstavovala určité metafyzické ukotvenie človeka vo svete a smerovala ho k dobru, na čo poukazuje Zuzana Sitarčíková (2012, s. 170): "Ľudská prirodzenosť nám poskytuje nielen našu esenciu, ale nasmerováva naše konanie aj na dosiahnutie konečného cieľa, o ktorý sa máme usilovať, a v konečnom dôsledku nám tak poskytuje verziu toho, čo znamená dobrý ľudský život." Katolícky katechizmus" (2012, s.473) navyše vníma ľudskú prirodzenosť ako nevyhnutnosť pre fungovanie spoločenstiev, čo poukazuje aj na praktickú funkciu ľudskej prirodzenosti: "Každé ľudské spoločenstvo potrebuje autoritu, ktorá by ho riadila. Autorita má svoj základ v ľudskej prirodzenosti. Je potrebná pre jednotu občianskej spoločnosti. Jej úlohou je zabezpečovať, nakoľko je to možné, spoločné dobro spoločnosti". V príspevku preto vnímame ľudskú prirodzenosť ako hodnotu, ktorá je pre človeka dôležitá z etického aj náboženského hľadiska. Navyše sa dotýka vnútorného sveta každého človeka, ako aj vonkajšieho sveta, prostredníctvom spoločného morálneho priestoru.

Nemala by byť neuvážene ohrozovaná. Avšak ako uvádza René Balák (2017, s. 194): "Podľa najnovších bioevolucionistických tendencií v biomedicínskych vedách, smerujúcich k biotechnologickej aplikácii transhumanistických ideí na ľudskú prirodzenosť, je možné kreovanie nového človeka, oslobodeného od jeho doterajších hraníc, ktoré určovala jeho natura humana a dignitatis humanae". Výskum v oblasti transhumanizmu sa môže z hľadiska jeho cieľov zameriavať na rôzne manipulácie s človekom, ktorých dopad, dosah a vzájomné rozdiely je možné rozlišovať práve v konzekvenciách plynúcich pre ľudskú prirodzenosť. Transhumanistické idey sú smerované k zlepšeniu človeka, čo je však možné realizovať rôznymi spôsobmi. V súčasnosti sa mnohé výskumy zaoberajú možnosťou vylepšiť človeka bez hlbšej reflexie o výzvach, ktoré toto vylepšovanie prináša. Môžeme povedať, že kým napríklad humanizmus vnímal človeka ako hodnotu, vďaka čomu nemohla byť narušaná ľudská prirodzenosť, transhumanizmus sa zameriava práve na zmenu človeka. Ako uvádza Zuzana Sitarčíková (2012, s. 18): "Podstatným momentom, v ktorom sa humanizmus stáva transhumanizmom, je nasledujúci prechod: kým v učení humanizmu sa veda a pokrok využívajú pri premene sveta s cieľom získať lepšie podmienky pre ľudskú existenciu,

transhumanizmus hlása premenu človeka, ľudského bytia, hlása perspektívu človeka ako objektu, ako "materiálu" na pretvorenie s cieľom nielen zlepšiť ľudské podmienky, ale i človeka samotného." Preto transhumanizmus priamo ohrozuje ľudskú prirodzenosť".

Ako sme uviedli v predchádzajúcej časti článku, ľudská prirodzenosť úzko súvisí s ľudskou dôstojnosťou, mravnou stránkou človeka a aj jeho vierou. Preto je potrebné, aby smerovanie bioetických výskumov bolo orientované k cieľom, ktoré nebudú ohrozovať najintímnejšiu podstatu človeka, teda ľudskú prirodzenosť, ktorá v sebe zahŕňa i orientáciu človeka v otázkach dobra a zla. Náboženstvá a etické systémy, ktoré sa primárne venujú otázkam dobra a zla, preto považujeme za mimoriadne dôležité pre výskumy v oblasti transhumanizmu a vnímame ako nevyhnutný dôsledok rešpektovať ich argumenty v oblasti bioetiky transhumanizmu. Na túto potrebu upozorňuje aj Frank Spengler (2002, s. 5): "Kto sa chce na tejto debате o zmienenom dynamickom rozvoji vied vážne podieľať, sa musí nielen neustále informovať o ďalšom vývoji v oblasti biologickej a právnej, ale potrebuje tiež etické smernice alebo duchovný kompas v spleti biotechniky a génovej techniky". V oblasti transhumanizmu je potrebné vymedziť bioetiku, teda pravidlá, normy a limity, ktoré budú rešpektovať človeka a jeho ľudskú prirodzenosť ako hodnotu, čo znamená akceptovať náboženské a etické názory. Ku príkladu, ak je výskum zameraný na vytvorenie lepšieho človeka po všetkých smeroch, automaticky to predpokladá nielen, že človek je nedokonalý (čo by nebolo priamo v rozpore s kresťanskými, či etickými predstavami o ľudskej prirodzenosti), ale že je priam nepostačujúci. Takéto smerovanie výrazne zasahuje do ľudskej dôstojnosti a vyslovene znevažuje ľudskú prirodzenosť.

Preto v nasledujúcej časti článku prostredníctvom filozofickej úvahy podriadime kritike súčasných tendencií v bioetike transhumanizmu. Ich vzájomnou komparáciou poukáže na rozdielny prístup a akceptovanie ľudskej prirodzenosti v závislosti od centrálnej idey, alebo cieľa, ktorému je výskum podriadený. Neposlednou časťou bude aj zameranie sa na etické a kresťanské aspekty, ktoré sú v tomto procese poznávania pravdy o človeku prítomné a mali by byť akcentované. Schopnosti ľudí sa totiž postupne zvyšujú, no bolo by nebezpečné zabúdať, kým nám boli dané a komu nimi slúžime. Pri transhumanizme môže ísť totiž o neprirodzený zásah do oblasti ľudskej prirodzenosti, ktorý nebude mať v úcte ani Boha, ani človeka, čo môže mať priame dopady na ľudskú dôstojnosť.

Súčasná tendencie transhumanistických ideí z hľadiska cieľov

Jedným z cieľov transhumanistických ideí je zušľachtenie, či zlepšenie človeka. "Idea kreácie homo perfectus, ktorý bude vo všetkom prevyšovať dnešného človeka, sa stal modlou paradigmatickej zmeny" (Balák, 2017, s. 198-199) Pri takto postavenom ciele si je nutné uvedomiť, že takýto výskum, priamo poukazuje na nedokonalosť človeka. To nie je priamo v rozpore s etikou, ktorá tiež vníma človeka ako morálny subjekt rozhodujúci sa medzi dobrom a zlom. Človek musí regulovať svoje správanie, aby neinklinoval k zlu. V tom možno vidieť nedokonalosť ľudskej prirodzenosti, že nie je oprostena od zla. Zároveň je možné o nedokonalosti človeka hovoriť i v základoch kresťanstva (1. Mojžišova, 8,21): "Hospodin pocítil príjemnú vôňu a povedal si: Už nikdy pre človeka neprekľajem zem, lebo zmýšľanie ľudského srdca je od mladosti náklonné na zlé" (Biblia, Stará zmluva, 2012, s. 25).

V etike (ako aj v kresťanstve) je snaha normami, limitmi, či pravidlami zmieriňovať tieto ľudské nedokonalosti. Z etického pohľadu, kvôli zlepšeniu medziľudských vzťahov, či potrebe spoločného nažívania. V oblasti kresťanstva sa vyžaduje dodržiavanie noriem z dôvodu lásky k Bohu (Mar 12,30): "Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou dušou, celou myslou a celou silou!" (Biblia, Nová zmluva, 2012, s. 55) Preto samotná požiadavka na zdokonalenie človeka je prípustná pre etiku aj kresťanstvo. Problémom pri kreácii homo perfectus však je práve oblasť ľudskej prirodzenosti. Vytvorenie dokonalého človeka totiž znamená aj potrebu lepšieho človeka.

Nejde už len o nedokonalosť človeka, ale aj o jeho nedostatočnosť. Takýto výskum predpokladá potrebu niečoho lepšieho, než je človek. Z hľadiska etiky ešte nedochádza k rozporom, nakoľko etika neskúma len súčasný a minulý stav morálneho priestoru, ale aj jeho ideál. A teda mnohí etici by možno uvítali možnosť zlepšiť človeka prostredníctvom transhumanizmu a skvalitniť ho ako morálny subjekt.

Iná situácia už nastáva v pohľade kresťanstva, lebo ako sa uvádza v knihe Genezis (Biblia, Starý zákon, 2012, s. 19): „Boh videl, že všetko, čo utvoril, bolo veľmi dobré“. Teda snahy o vytvorenie niečoho lepšieho jasne odporujú kresťanstvu a znevažujú Božie stvorenie. Preto sa tu dostáva takéto smerovanie transhumanistických ideí do rozporu s kresťanstvom. Byť človekom sa totiž javí ako nedostačujúce, čo znižuje hodnotu človeka, degraduje ľudskú prirodzenosť vzhľadom k prirodzenosti homo perfectusa. To zasahuje aj do morálnej oblasti, keďže ľudská dôstojnosť vychádzajúca z ľudskej prirodzenosti, je v tomto prípade hierarchicky pod dôstojnosťou homo perfectusa. Vzniká otázka: Ak by bol vytvorený po všetkých stránkach dokonalejší homo perfectus, kto by mu stanovil normy a limity? Človek by na to, ako nižší tvor, totiž nemal právo a pravdepodobne ani schopnosti. Pri popretí Boha a toho, že jeho stvorenie je dobré, sa paradoxne ukazuje jeho potreba, ako vyššej autority pre homo perfectusa, vytvor, ktorý predčil svojho stvoriteľa – človeka. Ten, už nemôže svoj vytvor viesť, či mu plne porozumieť, lebo je skrátka nedokonalý. V súvislosti k vzťahu homo perfectusa k človeku, možno uviesť myšlienku o nadčloveku od Friedricha Nietzscheho (2014, s. 7): „A rovnako má i človek byť nadčloveku: posmechom alebo bolestným studom“. Rovnako sa vynára aj otázka: Do akej miery vylepšený človek, môže byť ešte považovaný za človeka? Neprekona v rámci tohto procesu svoju prirodzenosť? Takto postavený cieľ transhumanistickej idey sa stáva ohrozením pre človeka, jeho prirodzenosť a dôstojnosť. V premietnutí do oblasti bioetiky transhumanizmu je teda relevantná požiadavka stanoviť normy rešpektujúce ľudskú prirodzenosť.

Za cieľ transhumanizmu možno považovať aj ideu vytvorenia niečoho nového. Výsledok sa teda nedá úplne predpovedať a proces sa môže stať pre človeka nekontrolovateľným. Možno však usudzovať, že by sa jednalo o človeku, ako stvoriteľovi, nižšiu bytosť. Ktorá by mala svoju vlastnú prirodzenosť. To nemusí priamo zasahovať do oblasti ľudskej prirodzenosti, ale nepriamo vytvorenie ďalšej prirodzenosti rozširuje ich pluralitu. Pri nekontrolovanej tvorbe nových druhov, môže človek stratiť svoje jedinečné postavenie. Zároveň tvorba nového vyžaduje od človeka, ako stvoriteľa, zodpovednosť za vzniknutý život, preto práve v takto zameraných transhumanistických výskumoch je vyslovene potrebná regulácia z hľadiska etiky. Je totiž ľudský dôstojné, zodpovedne a spravodlivo pristupovať k vlastnému vytvoru.

Z kresťanského pohľadu možno takýto proces poňať ako údel človeka. V knihe Genezis (Biblia, Stará zmluva, 2012, s. 19) sa totiž uvádza: „Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril“. Človek ako Imago Dei, má teda podmienky k tomu, aby, rovnako ako Stvoriteľ, tvoril. Človek však nesmie postupovať bez pokory, pretože musí mať na pamäti, že sám bol stvorený. Pri rešpektovaní Božieho stvorenia je zároveň rešpektovaná aj ľudská prirodzenosť. Pri výskumoch v oblasti transhumanizmu zameraných na vytvorenie nového však pre človeka existuje riziko, na ktoré upozorňuje René Balák (2017, s. 201): „Totiž, vytvára biomedicínsku vedu, ktorá je neľudská – bez rešpektu voči človeku, pretože sekulárny ateistický humanizmus vedome nerešpektuje Toho, Kto stvoril človeka na Svoj obraz a podobu, a chce vytvoriť nového človeka, podľa nového obrazu, ktorý sám naprojektoval“. Kresťanské námietky voči takto zacielenej transhumanistickej idey stoja na oprávnených obavách o zásah do Božieho stvorenia, ktoré, ako sme už spomenuli vyššie, bolo stvorené ako dobré.

Z pohľadu kresťanstva a etiky považujeme za vhodné smerovať transhumanistické idey k cieľu uľahčiť a zlepšiť človeku život. Tým sa naplňa požiadavka zdokonalenia človeka len do istej miery, ale je rešpektovaná ľudská prirodzenosť. Zároveň skvalitňovaním života človeka spoločnosť

smeruje k reflektovaniu úcty voči človeku. Možno to považovať teda za napĺňanie ľudskej dôstojnosti. V kontraste k predošlým dvom prístupom sa jedná o jednoznačne najbezpečnejší a najprospernejší prístup pre samotného človeka.

Záver

V úvode sme poukázali na súvislosť medzi ľudskou prirodzenosťou a ľudskou dôstojnosťou, čo považujeme za oprávnený argument v prospech ľudskej prirodzenosti, ktorá časom nestráca na svojej dôležitosti a pre človeka má stále význam. V dnešnej dobe sa navyše vedeckým pokrokom človek konfrontuje s otázkami, ktoré sa ľudskej prirodzenosti priamo dotýkajú a môžu ju aj ohrozovať. V oblasti transhumanizmu nadobúda ešte špecifickejší význam, ktorý sme v článku reflektovali z etického a kresťanského pohľadu. V bioetike transhumanizmu ide o manipuláciu so stvorením, čo sa priamo dotýka kresťanstva, a preto by bolo nevhodné vylúčiť ho ako názorovú alternatívu z oblasti výskumu. Náboženský a etický diskurz je v otázkach transhumanizmu prínosom. Práve vďaka náboženským a etickým námietkam ohľadom zásahov do ľudskej prirodzenosti je možné realizovať výskum tak, aby nebola narušaná ľudská dôstojnosť a status človeka nebol znevažovaný. Zároveň nás nič neopravňuje myslieť si, že akýkoľvek ľudský zásah do stvorenia, bude lepším riešením, než ten, ktorý vykonal Boh. Výskumy dotýkajúce sa ľudskej prirodzenosti je preto potrebné vykonávať s pokorou a úctou voči Bohu, lebo ako napísal Józef Tischner (2005, s. 124): "Obdivovaním svätosti Boha mu nielen vzdávame česť, ale aj v sebe chránime odlesk jeho svätosti, ktorý sa vo svete našej každodennosti tak ťažko ochraňuje".

Príspevok je výstupom riešenia projektu grantu Trnavskej univerzity v Trnave č. 1/TU/2019 s názvom Reflexia ľudskej prirodzenosti v rámci dejín etického myslenia.

Literatúra a odkazy

- II. Vatikánsky Koncil, (1965), "Gaudium et Spes. Pastórálna konštitúcia o cirkvi a súčasnom svete", pozrené 31.05.2019, Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes>.
- Balák, R. (2017), "Obraz Boha versus obraz človeka v transhumanistických biomanipuláciách", 194-208 p., Feber, J. – Rusnák, P. (Eds.). *Acta Moralia Tyrnaviensia VII. Reflexia človeka v slovanskom filozofickom prostredí*, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava, 352 p. ISBN 978-80-568-0067-6.
- Biblia (2012), *Biblia. Slovenský ekumenický preklad s deuterokanonickými knihami*, Slovenská Biblická spoločnosť, Banská Bystrica, 2. vyd., 1411 p. ISBN 978-80-85486-62-9.
- Boëthius, A.M.T.S. (2012), *Filosofie utěšitelkou*. 2nd ed., Vyšehrad, Praha, 208 p. ISBN 978-80-7429-302-3.
- Gluchman, V. (2008), K základným hodnotám bioetiky, p. 59-124, Jemelka, P. – Gluchman, V. – Lešková Blahová A. *Bioetika*, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, 156 p. ISBN 978-80-808-810-3.
- Katolícka Cirkev (2012), *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 7th ed., Spolok svätého Vojtecha, Trnava, 918 p. ISBN 978-80-7162-895-8.
- Nietzshce, F. (2014), *Tak pravil Zarathustra*, Dobrovský, Praha, 354 p. ISBN 978-80-7390-097-7.
- Orbanová, E. (2018), *Náboženstvo a etika (kult a hodnota)*, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave Trnava, 208 p. ISBN 978-80-568-0117-8.
- Ridley, M. (2007), *Červená královna: sexualita a vývoj lidské přirozenosti*, Portál, Praha, 315 p. ISBN 978-80-7367-135-8.

- Sitarčíková, Z. (2012), *O šľachtení človeka. Nanotechnológie, transhumanizmus a ľudská prirodzenosť*, Typi Universitatis Tyrnaviensis, Trnava, 201 p. ISBN 978-80-8082-560-7.
- Smreková, D. (2013), "Pri prameňoch moderného pojmu zodpovednosti: idea imputácie", p. 29-59, Hála, V. (et al.). *Morální odpovědnost a její aspekty*, Filosofia, Praha, 166 p. ISBN 978-80-7007-412-1.
- Spengler, F. (2002), "Slovo na úvod", p. 5-6, *Bioetika – nová výzva pre politiku a spoločnosť*, Konrad-Adenauer-Stiftung, Praha, 64 p.
- Tischner, J. (2005), *Ako žiť? Uvedenie do kresťanskej etiky*, Dobrá kniha, Trnava, 124 p. ISBN 80-8081-033-8.

© **Michal Gánovský**